

www.nationaletoneel.nl

NT het Nationale Toneel

Colofon | **Uitgave** het Nationale Toneel november 2004 | **Ontwerp** 2D3D [Wendy Rommers], Den Haag | **Druk** Ando bv, Den Haag | **Redactie** Karim Ameer, Costiaan Mesu, Mark Walter | **Fotografie** Pan Sok

het Nationale Toneel | Postbus 11588 | 2502 AN Den Haag | Schouwburgstraat 8 | 2511 VA Den Haag
| T 070 3181 444 | F 070 3181 487 | E-mail info@nationaletoneel.nl | het Nationale Toneel ontvangt
subsidie van de Gemeente Den Haag & het Ministerie van OC&W | Voor onderwijsactiviteiten bij onze
voorstellingen kijk op www.nationaletoneel.nl/tribune

Programma

Ivanov [1887]

van Anton Tsjechov

Ivanov, lid landbouwcommissie
Anna Petrovna, zijn vrouw
geboren Sarah Abrahamson
Graaf Sjabelskij, zijn oom
Lebedev, voorzitter provinciebestuur
Zinaida, zijn vrouw
Sasja, zijn dochter
Ljvov, arts
Borkin, opzichter
Babakina, jonge weduwe
Avdotja, koppelaarster
Kosyich, belastinginspecteur
Pjotr/Gast
Gravila
Gast
De muzikant

Mark Rietman
Marie-Louise Stehns
Stefan de Walle
Hans Hoes
Mijs Heesen
Manoushka Kraal
Pieter van der Sman
Dries Vanhegen
Antoinette Jelgersma
Pauline Greidanus
Vincent Linthorst
Bob Schwarze,
Donna Vrijhof
Heike Wisse
Harry de Wit

Regie
Vertaling
Assistentie regie
Decorontwerp
Lichtontwerp
Kostuumontwerp
Muziek
Dramaturgie

Johan Doesburg
Robert Steijn
Marjolein Polman
Tom Schenk
Reinier Tweebeeke
Rien Bekkers
Harry de Wit
Karim Ameer

Ivanov, grootgrondbezitter en wereldverbeteraar, was tot voor kort de meest dynamische man uit de streek, maar er is iets geknapt in hem. Hij is een man met een gat in zijn ziel. De problemen rondom hem heen stapelen zich op; zijn vrouw is ernstig ziek, schulden kan hij niet aflossen en het landgoed raakt in verval. Ooit zette hij de wereld naar zijn hand. Diezelfde hand lijkt hij nu te hebben overspeeld. Zijn omgeving die ooit naar hem opkeek, keert zich vol onbegrip van hem af. *'Vroeger werkte ik veel en dacht veel na, maar was nooit vermoeid; nu doe ik niets, denk ik nergens over na, maar lichamelijk en geestelijk ben ik een wrak. Dag en nacht knaagt mijn geweten, ik voel dat het allemaal mijn schuld is, maar waar die schuld precies in schuilt, weet ik niet.'*

Voor regisseur Johan Doesburg is **Ivanov** een idealist, maar een op zijn retour. Op een bepaald moment in zijn leven heeft hij het geloof in zijn idealen verloren. Veel mensen zouden Ivanov vandaag de dag depressief noemen. 'Geef die man prozac, probleem opgelost'. Dat is te simplistisch. **Ivanov** lijkt op een gegeven moment voorbij de redding te zijn. Zo weigert hij geholpen te worden door zijn vriend Lebedev. Is dat hoogmoed, trots of een onversneden drang tot zelfdestructie? Definitieve antwoorden zijn er niet. Nooit, niet op het toneel, niet in het 'echte' leven. Of, zoals **Ivanov** het zelf verwoordt tegenover de jonge arts Ljvov: *'In ieder van ons schuilt een teveel aan wielen, schroeven en ventielen om elkaar te kunnen veroordelen bij een eerste aanblik of aan de hand van twee of drie uiterlijke symptomen. Ik begrijp u niet, u begrijpt mij niet, wij begrijpen onszelf niet.'*

Medewerkers Ivanov | **Hoofd Techniek** Lex Caboort | **Productieleiding** Monique Koppers | **Hoofd kap- grime- en kostuumateliërs** Iris Elströdt | **Voorstellingsleider** Joop Spies | **Techniek** Jeroen Feelders, Lex Boere, Hans Spinnler, Geert-Jan de Groot, René Frankhuizen, Jochem Witteman, Paul in het Veld, Arjan Kruidhof, Lukas Tulkens | **Assistentie lichtontwerp** Jan Harm Wagner | **Stage regie-assistentie** Merel Francissen | **Grime advies** Birgit van Dijk | **Decoruitvoering** Hans Rompa, Ronald van Rijn, Arjen Schoneveld, Koos 's-Gravendijk | **Kostuumuitvoering** Daan Wieman, Amanda van Marion, Peter van der Meer, Sofia Delgado, Natascha van Veen | **Kleedster** Kiswati van Keulen, Anne van Es | **Schilderwerk** Prosman Decors, Beatrice Schenk | **Special Effects** Piet Meyboom | **Assistentie dramaturgie** Costiaan Mesu | **Assistentie muziek** Erik Woltmeijer | **Castingadviezen** Kemna Goschalk Casting | **Voorstellingsverkoop** Impressariaat Jacques Senf | **Met dank aan** Andriessen piano's en vleugels Haarlem, Pieter Pollemans (Berekening constructie)

‘Niemand is zo aardig voor zijn helden als Tsjechov. Niemand ontnemt ze zo meedogenloos alle mogelijkheden tot geluk.’ Aldus de slavist Karel van het Reve. Zo tweeledig als Anton Tsjechov (1860-1904) in zijn werk was, zo ambivalent was hij ook in zijn leven. Hij was betrokken burger en afstandelijke loner tegelijk. Een arts die midden in het leven stond, een schrijver die de afzondering zocht om te kunnen werken.

Het grootste verwijt dat de man in eigen tijd gemaakt wordt, is dat hij geen levensbeschouwing heeft. Iedere schrijver wordt geacht zich in zijn werk expliciet uit te laten over de bedoeling van het leven; waar komen we vandaan en wat is de bestemming van de mensheid in het algemeen en die van Rusland in het bijzonder. Tsjechov haat metafysische pretenties en laat zich er niet of laatdunkend over uit. Deze ‘objectieve’ houding maakt Tsjechov ook zo toegerust voor het drama, waar de schrijver op gepaste afstand blijft en zijn personages het woord voeren. Hij schrijft zijn werk aan het einde van een ongekende bloeiperiode van de Russische literatuur. Een gouden eeuw, zoals Nederland die drie eeuwen eerder heeft gekend in de schilderkunst en de Engelsen

weer vijftig jaar daarvoor met hun Elizabethaanse theater. Tsjechov staat op de schouders van literaire giganten als Poesjkin, Gogol, Toergenjev, Tolstoj en Dostojevski, maar anders dan deze schrijvers komt hij niet uit de bovenlaag van de bevolking. Integendeel, zijn grootouders zowel van vaders- als moederszijde waren nog lijfeigenen. Zijn vader is een mislukte middenstander die in Tsjechovs jeugd al wegzinkt in drank en verbittering, zijn moeder een verlegen vrouw die thuis niets te zeggen heeft. Anton is het jongetje dat alles goed zal maken. Zijn leven lang blijft hij zorgen voor de familie. Hij gaat medicijnen studeren in Moskou en om geld te verdienen stuurt hij kleine verhalen en schetsen op naar allerlei krantjes. Deze publicaties zijn van een geheel ander kaliber dan de dagfeuilletons en weekmagazines waarin zijn illustere collega-schrijvers publiceren. Het zijn roddel- en humorblaadjes waaraan in de economisch moeilijke jaren 80 van de negentiende eeuw zo’n grote behoefte is. Dat hij zich niet schaamt voor het lage allooi van deze publicaties tekent zijn eenvoudige komaf en weinig deftige gemoed. Door een ontmoeting met de krantenmagnaat Aleksander Suvorin neemt het professionele leven van Tsjechov een

beslissende wending. De rijkard is een groot bewonderaar en stelt zich garant voor de vaste afname van Antons teksten in zijn kranten. Materiële welvaart doet zijn intrede in het huishouden van de Tsjechovs. Onderwijl heeft hij zich gevestigd als arts. Het is een betrokken medicus die zich zelfs het lot van de dwangarbeiders op de Sachalin-eilanden aantrekt. Hij trekt naar deze archipel voor de oostkust van het Russische imperium en beschrijft bij terugkeer hoe verschrikkelijk de bevolking daar lijdt. Hij is deze journalistieke publicatie altijd als belangrijker blijven beschouwen dan zijn verhalende proza en theaterstukken. Tsjechov heeft dan ook wat tweeweg gebracht. Mede naar aanleiding van zijn reisverslag worden gevangenhervormingen doorgevoerd in het Russische rijk en lijfstraffen afgeschaft. Maar Anton Tsjechov is geen heilige. Daarvoor is deze man al te menselijk en heeft hij te weinig pretenties. Hij houdt van de jacht, vissen met vrienden,

sterke drank en mooie, intelligente vrouwen. Wat betreft de erotiek, die uit zich in uitgebreide correspondenties met penvriendinnen, maar ook regelmatig bezoek aan bordelen. Kortom, hij leidt het leven van een gegoede negentiende-eeuwse burgerman. En ondanks zijn betrokkenheid bij het leed van veel van zijn landgenoten, is hij geen politiek mens. Hij houdt de wereld altijd op een armlengte afstand. Hij is te graag alleen. Zelfs als hij aan het eind van zijn leven uiteindelijk trouwt met de actrice Olga Knipper, blijft hij met zijn moeder en zus in Jalta wonen, terwijl Knipper in Moskou furore maakt.

In zijn stukken onder regie van Stanislavski op de planken van het Kunsttheater. Zijn huis in Melichovo, even buiten Moskou, met zijn geliefde tuin is dan al verkocht. In zijn vrijgezelle jaren schrijft deze gepassioneerde man daar zijn diepgevoelde proza. Eerst vooral korte verhalen, later ook de toneelstukken die nog steeds een centrale plaats innemen op het repertoire van de grote gezelschappen waar ook ter wereld. *Ivanov* is zijn eerste grote première. December 1887 wordt het opgevoerd in het Moskouse Korstheater. Na afloop wordt er geklapt en gefloten. De politie moet door de beroering die ontstaat het theater ontruimen. Een gedroomd debuut. Het stuk zorgt voor verwarring, maar raakt kennelijk ook een snaar. Zonder expliciet te zijn, geeft Tsjechov in *Ivanov* vorm aan het onbehagen dat in die jaren de Russische samenleving beheerst. De goede Tsaar Alexander II is in 1881 omgekomen bij een moordaanslag. Zijn zoon Alexander III draait de liberalisering van politiek en economie terug waar hij kan. Het leven in Rusland verhardt zich, waar het toch al niet zachtzinnig toeging. Het tijdperk van een ongebreideld optimisme, waarin een einde is gemaakt aan de lijfeigenschap

en de joden zich kunnen emanciperen, is voorbij. Van het geloof in een glorieuze toekomst is weinig meer over, de aloude angst van de Russische elite voor de onheilspellende horden van ongewassenen steekt weer de kop op. Pogroms tegen joden vinden plaats en het project van de verheffing van het boerenvolk, waarvoor de intelligentsia decennia eerder zich zo inzette, raakt in het slop. De besturen van de landelijke districten waar de ambitieuze en idealistische afgestudeerden in de jaren 60 en 70 zijn gaan werken, corrumperen. Stagnatie waar je ook kijkt. *Ivanov* speelt zich in dit (mentale) klimaat af. En zijn hoofdpersoon gaat eraan kapot. Tsjechov zou hierna nog zijn briljante cyclus van vier stukken schrijven, maar zo politiek als in *Ivanov* zal hij

zich niet meer betonen. Ook een ervaring uit eerste hand brengt Tsjechov onder in het stuk. Drie jaren tevoren hebben zich bij hem de eerste symptomen van tuberculose geopenbaard. Maar als een echte arts betaamt, negeert hij het liefst zijn ziekte. En dan, wat zou hij er tegen kunnen doen? Als geen ander weet hij dat genezing niet mogelijk is. In *Ivanov* crepeert de vrouw van de titelheld aan de tering. Maar zij noch haar omgeving besteden daar al te veel aandacht aan. In 1904 zou Tsjechov zelf komen te overlijden aan de gevolgen van deze ziekte. In twintig jaar tijd is zijn lichaam uitgeteerd, maar zijn geest zou misschien wel de mooiste, want eenvoudigste, literatuur voortbrengen die ooit is geschreven. Karim Ameur

De jeugd van tegenwoordig, zonder te willen beledigen, god zij met haar – is toch verzuurd of ze heeft te lang opengestaan... Ze dansen niet, praten niet, drinken niet met beleid...

Feest heeft als doel ons te doen vergeten dat we eenzaam, ongelukkig en ten dode opgeschreven zijn. Met andere woorden, ons in dieren te veranderen. Daarom heeft de primitieve mens een zeer ontwikkelde feestzin. Een lekker vuurtje van hallucinerende planten, drie tamboerijnen en klaar is Kees: hij is met weinig tevreden. Daarentegen bereikt de gemiddelde westerling pas een onvolledige extase na eindeloze raves, waar hij doof is gestoned vandaan komt: hij heeft absoluut geen feestzin. Hij is door en door zelfbewust, volledig van de anderen vervreemd, verlamd door de doodsgedachte en dus niet in staat tot welke versmelting dan ook. Toch houdt hij vol. Het verlies van zijn dierlijke toestand stemt hem bedroefd, hij schaamt zich en voelt zich ontgoocheld; hij zou graag een feestbeest willen zijn, of daar in ieder geval voor willen doorgaan. Zijn situatie is beroerd. (Michel Houellebecq, *De koude revolutie*)

> Hij zegt dat hij alleen 's avonds niet van me houdt, als hij last heeft van die lamtheid. Dat begrijp ik, ik accepteer dat, maar stel je eens voor dat hij helemaal ophoudt van mij te houden!
[Anna]

Als hij er geen financieel voordeel in had gezien, waarom zou hij dan een jodin hebben getrouwd? [Babakina]

> U bent een goed mens, intelligent, maar u mist net dat ene adertje, begrijpt u, net dat grote gebaar. Dat u het een keer zo groot aanpakt dat zelfs de duivels er misselijk van worden... U bent een psychopaat, een zeur... [Borkin]

Ik acht Nikolaj Aleksejevitsj hoog en heb hem altijd met respect behandeld, maar entre nous gesproken, hij lijkt me een avonturier.
[Feestganger]

> Speelt als een schoenlapper.... [Kosych]

Eenzijds geloof ik dat al die problemen je te neer drukken, anderzijds weet ik dat je niet zo bent... je zal je niet door tegenslagen uit het veld laten slaan. Het moet iets anders zijn...
[Lebedev]

> U heeft mijn ziel volkomen uitgeput, vergiftigd. Voordat ik in dit district kwam had ik rekening gehouden met het bestaan van mensen die dom zijn, mensen die gek zijn of mensen die zich snel mee laten slepen, maar ik kon niet geloven dat er mensen zouden zijn die doelbewust en met voorbedachten rade hun wil de kant van het kwaad op zouden sturen... [Ljvov]

Ivanov?

Het komt voor dat hij haar opsluit in de kelder: 'Eet jij nu maar eens knoflook'... en ze eet en eet, totdat het uit alle hoeken van haar ziel naar buitenkomt. [Avdotja]

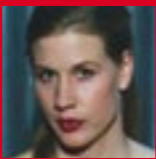
> Als Borkin niet het beheer onder zijn hoede had genomen, dan zou hij met zijn jodinnetje niets meer te eten hebben. [Zinaida]

Pas! [Feestganger]

> Nicolas, dat is onmenselijk! Zelf ga je elke avond weg, en ons laat je alleen achter. [Sjabelski]

'...' [Gavrila]

> Elk meisje valt sneller op een mislukking dan op een geluksvogel, omdat zij op die manier gedwongen wordt tot een liefde met daadkracht... [Sasja]

'...♪♪...' [De muzikant]

NT het Nationale Toneel

Het Nationale Toneel is één van de grote Nederlandse toneelgezelschappen, gesubsidieerd door de stad Den Haag en het Rijk. De thuisbasis van het NT is de Koninklijke Schouwburg, waar verreweg de meeste voorstellingen gespeeld worden. Het gezelschap reist verder naar de theaters en schouwburgen in het land en speelt daar in grote en kleine zalen.

Het NT kenmerkt zich door een grote diversiteit in repertoirekeuze. Het gezelschap brengt nieuw repertoire én de grote verhalen uit de toneelgeschiedenis.

Ivanov wordt gespeeld in:

Den Haag 02 t/m 06.11
Assen 10.11
Drachten 11.11
Leiden 12.11
Tilburg 13.11
Middelburg 16.11
Utrecht 17.11
Roosendaal 18.11
Kerkrade 20.11
Venlo 22.11
Purmerend 24.11
Den Haag 25 t/m 28.11
Alkmaar 30.11
Oss 01.12
Meppel 02.12
Deventer 03.12
Emmeloord 04.12
Leeuwarden 07.12
Den Haag 08 t/m 11.12

Rotterdam 12 en 13.12
Apeldoorn 15.12
Doetinchem 16.12
Uden 17.12
Hengelo 18.12
Groningen 21.12
Gouda 22.12
Arnhem 23.12
Amsterdam 26 t/m 30.12
Hoorn 05.01
IJmuiden 06.01
Dordrecht 07.01
Delft 08.01
Zoetermeer 11.01
Eindhoven 12.01
Den Haag 13 t/m 16.01

Seizoen 2004-2005

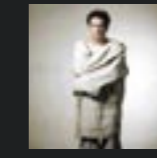

Niemand'sland (1975)

Een literaire thriller

Van Harold Pinter | Regie Antoine Uitendaele

Première 18.09.2004 | Landelijke tournee t/m 20.11.2004

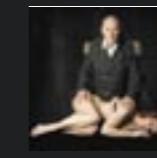

Ivanov (1887)

Tsjechov op z'n best

Van Anton Tsjechov | Regie Johan Doesburg

Première 06.11.2004 | Landelijke tournee t/m 16.01.2005

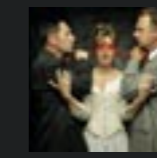

Het Eind van de Paring (2000)

Wellschmerz en Jägermeister

Van Franz Xaver Kroetz | Regie Léon van der Sanden

Première 20.11.2004 | Landelijke tournee t/m 22.12.2004

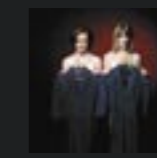

De Methode Ribadier (1892)

Virtuoze komedie over vreemdgaan

Van Georges Feydeau | Regie Frans Strijards

Première 12.02.2005 | Landelijke tournee t/m 17.04.2005

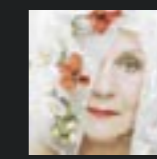

De Meiden (1947)

Een gruwelijk mooi verhaal

Van Jean Genet | Regie Franz Marijnen | Première 19.02.2005 |

Speelperiode t/m 19.03.2005 op locatie

Trouw (1995)

Scherp en aangrijpend huwelijksdrama

Van Joanna Murray-Smith | Regie Gijs de Lange

Première 05.03.2005 | Landelijke tournee t/m 25.06.2005

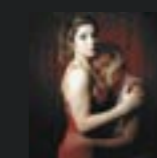

Elementaire Deeltjes (1998)

Een pleidooi voor de liefde

Naar Michel Houellebecq | Regie Johan Doesburg

Première 19.03.2005 | Landelijke tournee t/m 21.05.2005

Een Vriendendienst (1994)

Ayckbourn, schrijnend en hilarisch

Van Alan Ayckbourn | Regie Ivar van Urk

Première 02.04.2005 | Landelijke tournee t/m 28.05.2005